

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Müslüman Arnavutluk'un haftalık bülteni Muştu'nun yirmidördüncü sayısı ile merhaba diyor ve girizgahımızı hepimizi ilgiledireceğini düşündüğümüz bir ilan ile yapıyoruz:

<http://www.balkansempozyumu.org/>

Bültenimize Kur'anı Kerim'in Arnavutça meali ile başlıyoruz. Meal Bakara Suresinin 42 - 55. ayetlerini içeriyor.

Arnavutluk Müslümanlarının güncel durumunu konu alan: Varlık ve Yokluk Arasında Arnavutlar ve İslam isimli çalışma bu hafta 2.bölümü ile devam ediyor.

Yine devam eden çalışmalardan bir diğeri olan 'Arnavutluk'ta Komünizm Sonrası Dinlerin Yayılması' altıncı bölümü ile yer alıyor.

Çameria bölümünde bu hafta "Pa ty Çamëri" isimli isimli şiiri sunuyoruz.

Bültenimiz İsmet Özel'in Esenlik Bildirisi'nin akabinde yer alan bir ebru çalışması ile son buluyor.

Hepinize hayırlar dilerken gerek bülten çalışmamıza ve gerekse www.muslumanarnavutluk.com sitesine yönelik müspet - menfi görüşlerinizi info@muslumanarnavutluk.com elektronik posta adresine gönderebileceğinizi hatırlatmak isteriz.

Selam ile...

42. E mos e ngatërroni të vërtetën me të pavërtetën dhe me vetëdije të fshehni realitetin.
43. Falni namazin dhe jepni zeqatin, dhe përuluni (në ruku') me ata që përulen.
44. A po i urdhëroni njerëzit për punë të mira, e veten tuaj po e harroni? Ndërsa ju e lexoni librin (Tevratin). A nuk po mendoni?
45. Kërkoni ndihmë (në të gjitha çështjet) me durim dhe me namaz, vërtetë, ajo është e madhe (e vështirë), por jo edhe për ata që kanë frikë (Zotin).
46. Të cilët janë të bindur se do të takojnë Zotin e vet dhe se ata do t'i kthehen Atij.
47. O bijtë e israilit, përkujtone dhuntinë, Time, të cilën ua dhurova, dhe Unë ju pata (të parët tuaj) dalluar ndaj njerëzve të tjerë (të asaj kohe).
48. Dhe ruajuni një ditë kur askush askujt nuk do të mund t'i kryej asgjë, kur nuk pranohet për te (jobesimtarin) ndonjë ndërmjetësim dhe nuk pranohet për te kompensim, e as që do të ndihmohen ata (fajtorët).
49. Përkujtoni edhe kur u shpëtuaam prej popullit të faraonit, që nga ai shijuat dënimin më të idhët, duke ua therrur bijtë tuaj, e duke ua lënë gjallë gratë tuaja. Në këtë torturë përjetuat një sprovimtë madh nga Zoti juaj.
50. Dhe kur për ju e ndamë detin, e ju shpëtuaam, ndërsa ithtarët e faraonit i fundosëm, e ju i shihnit (me sytë tuaj).
51. E kur i premtuaam Musait (t'ia japim Tevratin) dyzet netë, pas tij ju (pasi shkoi ai për Tevrat) e adhuruat viçin, ju ishit dëmtues (të vetes suaj).
52. Mandej edhe pas asaj ua falëm (gabimin), ashtu që të falenderoni.
53. Dhe (përkujtoni) kur ia dhamë Musait librin, dalluesin në mënyrë që të udhëzoheni në rrugë të drejtë.
54. Dhe kur Musai popullit të vet i tha: "O populli im, me adhurimin e viçit (në vend të Zotit), ju i bëtë zullum vetvetes, pra pendohuni para Krijuesit tuaj, dhe mbytnë vetveten. Kjo për ju është më së miri te Krijuesi juaj. E Ai ua pranoi pendimin tuaj, Ai është mëshirues, ndaj pranoi shumë pendimin.
55. Dhe kur i thatë: "O Musa, ne nuk të besojmë ty derisa ta shohim All-llahun haptazi, e atëherë juve u rrëmbeu rrufeja (zjarri) dhe ju e shihnit.

Varlık ve Yokluk Arasında Arnavutlar ve İslam

Olsi Jazexhi

Haziran 2006 güncelleme
Tercüme; Gürkan Biçen

2.Bölüm

ZULÜM VE ARNAVUTLUK MÜSLÜMAN TOPLUMU

Arnavutluk Müslümanları 1997 yılında geçmişteki acılarına yeniden döndürüldüler. Yunanlılar ve CIA 1997’de Sali Berisha’nın demokratik rejim yapısına karşı yapılan darbeyi desteklediklerinde demokrasinin ana destekçileri Arnavut Müslümanlar için yeni bir zulüm dalgası başlatıldı. Eski komünist ve zimmi geçmişiyle, fundamentalist Arnavut ve Ulahların baskın olduğu Arnavutluk Sosyalist Partisi 1997 yılında iktidara geldi. Onların İslam’a karşı olan nefretleri tüm politik hareketleri ile ortaya konuluyordu ve bazı Batılı analistler Sosyalist Partiyi ve onun rejimini ‘biraz Ortodoks eğilimli’ olarak değerlendiriyorlardı. Onların yönetiminin ilk dönemi boyunca sosyalistler Arnavutluk’ta İslam’a karşı ikinci bir haçlı savaşını yürüttüler ve ülkede bir çoğu Araplar tarafından işletilen İslami organizasyonları kapattılar. Dini pratiğe sahip Müslümanlar ve imamlar , zulüm ve kötü muameleye tabi tutularak bezdirildiler.

Enver Hoxha'nın talebeleri Sosyalistler İslam karşıtlığında aynı çizgiyi izlediler.

Bunların yapılmasında devletin gizli servisi kullanıldı ve küresel teröre karşı savaş mazeretiyle Sosyalist rejim İslam’a genel bir düşmanlık yöneltti. Hükümetin desteklediği gazeteler kutsal değerlere sövgü ve İslam karşıtlığı dalgası başlattılar. Onların zulüm dalgaları süresince sosyalistler Batı’nın rıza ve desteğine sahiptiler. Sosyalistler, Müslüman Arnavutluk’un iyi bir İslam karşıtlığı koruyucusu olarak görüldüğünden onların politik manipülasyonları ve ahlaksızlıkları Batı tarafından desteklendi. Yönetim süresince sosyalist hükümetin bakanlarının baskın sayısı sonucu yönetim Ortodoks Hıristiyan idi. Sosyalist yönetim dönemi boyunca Arnavutluk Cumhuriyetinin Sünni Müslümanlarının resmi temsilcisi Arnavutluk Müslüman Toplumu (Muslim Community of Albania – MCA) idi. Bu organizasyon 1923’ten sonra, İslam ile devlet arasındaki ilişkileri düzenlemek için oluşturulmuş ve 1991’de 1967’ye kadar yaptığı işi yapması için yeniden açılmıştı. Arnavutluk Müslüman Toplumu 2003 yılına kadar Hafız Sabri KOÇI tarafından yönetildi. O, 2004 yılında vefat eden, eski/deneyimli bir imam ve Müslüman aktivistti. O, en iyi, İslam’a bağlılığı ve komünizm karşıtlığı ile tanınıyordu.

Rahmetli Sabri Koçi'nin bir resmi

Onun vefatından sonra Selim MUCA Arnavutluk Müslüman Toplumu'nun başkanı yapıldı. Selim MUCA sosyalist

başbakan ile olan ilişkisi ile tanınıyordu. Golloborda kökenli Slav Müslümanlardandı ve komünist dönemde Çekoslovakya’da mühendis olarak eğitim almıştı. Selim MUCA’nın döneminde Arnavutluk Müslümanları ve onların toplumu skandal ve rezalet dalgaları ile görüldüler. Bir çok Müslüman aydın MUCA’yı rejimin adamı olmakla, entelektüel ve İslami anlamda Arnavutluk Müslümanlarını savunmayan ve rehberlik edemeyen biri olmakla suçladı ve görevden alınması çağrısı yaptı.

Selim Muca ve Alfred Moisiu

Bununla birlikte Arnavutluk Müslüman Toplumu, ülkedeki mescitler/camiler üzerinde devlet tarafından tanınmış gevşek bir kontrole sahip, Arnavutluk Sünnilerinin devletteki temsilcisi olan ana organizasyondur. O, ülkedeki Sünni dini altyapının geçimini sağlayan merkezdir. Yine de Arnavutluk Müslüman Toplumu son derece fakir olduğundan onun dini ve kültürel faaliyetleri sıklıkla dış yardımlara muhtaçtır. Onun yoksulluğu komünist dönemde rejimin malvarlığına el koyduğu gönlerden miras kalmıştır ve bu malların bir çoğu 1991’den sonra dahi iade edilmemiştir. Bu gün Arnavutluk Müslüman Toplumu çok zor şartlarda çalışan 7 medreseye ve ülkenin tümünde 500 civarı mescide/camiye sahiptir. Arnavutluk Müslüman Toplumu’nun çalışanları ücretlerinden sıklıkla rahatsızdır ve onun medreseleri modern bir okulun sahip olduğu temel ihtiyaçlardan bile

yoksundur. Medreselerin bazısı ise Türk ve Arap organizasyonların yardımları ile çalışmaktadır.

Arnavutluk Müslüman Toplumu yeniden kurulduğu 1991’den bu yana onun yetkisinin Arnavutluk’un gerçek “Müslüman Merkezi” olarak kabul edilmesi için mücadele etti. Bununla birlikte, Arnavutluk devletinin 1991’den beri ve bundan başka 1997’den sonraki politikaları bunu sıklıkla sabote etti. Arnavutluk’un yeni inanan nesli ve imamları sıklıkla, onların kabul edilmiş kurumlarının ve ondaki demokratik kabullerin daha iyi yönlendirilmesinde ısrarcıydılar. Onlar, Arnavutluk Müslüman Toplumu’nu ülkedeki medyada ve politikada İslam’ın ihtiyaçlarının gerçek savunucusu ve temsilcisi olarak görmek istiyorlardı. Ancak onların istekleri, geçmişte MCA’nın dışındaki kimi unsurların Müslüman toplum adına tamamen kabul edilen demokratik bir “Müslüman Merkez” kurma arzularını sürekli sabote etmesi sebebiyle, çok kere boşuna idi. Gjinishi ailesinin MCA ile MCA’nın yeniden kurulduğu 1991’den 26 Mayıs 2004’e kadar karıştırılması olayı buna bir örnektir. Bir diğeri Tiran Müftüsü’nün 2005’deki istifasıydı ki o açıkça, ülke siyasetini MCA’nın işlerine karışmakla suçladığında MCA siyaset lehine zayıflamış ve entrikalar için bir tabyaya dönmüştü. Arnavut Müslümanlar, kendi kurumlarındaki ahlaksızlığı zaten ispatlanmış görevlileri temizlemeye çalıştıklarında ülkeyi yöneten ilgililer tüm yolları kullanarak görevlileri korudular veya en azından Müslümanlara gözdağı verdiler. Sosyalistler bunda çok başarılı oldular. Onların İslam’a karşı küstahlıkları öyle büyüktü ki bu, Ortodoks Başbakan Bay NANO’nun konuşmalarında bile görülebilir. O, 2004 yılında, Arnavutluk’taki Müslümanları azınlık olarak ilan etmişti. NANO’nun meslekdaşı, Arnavutluk’un Ortodoks – Ulah kökenli Cumhurbaşkanı Alfred MOİSİU bu saldırıyı 9 Kasım 2005’te Londra’da,

Oxford Üniversitesinde yaptığı bir toplantıda, tekrarladı ve o, Arnavutların Hıristiyan olduklarını ilan etti. MCA ise, tüm bu provokasyonlar gözü önünde yapıldığı halde, İslam lehine doğrudan siyasi söylemde bulunamadı.

Sosyalist yönetimin İslam'a karşı küstahlığının bir örneği de, Tiran'ın cesur müftüsü Bledar MYFTARI 27 Kasım 2004'te devletten Müslüman Toplumu'nun mallarını iade etmesini ve el koyma işlemini durdurmasını talep ettiğinde görüldü. Dini malvarlıklarına el koyma işlemi Amerika'daki "Bureau for Democracy and Human Rights" tarafından dahi fark edildiği halde Arnavutluk hükümeti bu işe devam etti.

Bledar Myftari

Sosyalist hükümetin MCA'nın taleplerine cevabı hızlı ve küstahça idi. Sonraki günlerde, 29 Aralık 2004'te, Devlet Enformasyon Servisi medyayı İslam'a ve MCA'ya saldırmak ve onları karalamak için kullanırken, sosyalist hükümet MCA'nın ülkenin tümünde bulunan 10 kültür merkezini geçerli evrakları olmadığı gerekçesiyle kapattı. Buna rağmen tehditlerin ve gözdağlarının karşısında Arnavut Müslümanların istekleri zayıflamadı. MCA bir çok olaya iştirak etti ve bazen 2004 Ağustos'unun ikinci haftasında süren olayda, Arnavutluk Cumhurbaşkanı ve Başbakanına onların geçmişteki malvarlıklarına sahip olmalarını talep eden bir açık mektup yazdıklarında,

olduğu gibi ülkedeki diğer kiliseler ile birlikte hareket etti.

MCA'nın ekonomik durumunun çok kötü olması ülkedeki otoritesinin aşırı kaybının nedenlerinden biridir. MCA'nın ülkedeki camilerinde hizmet veren imamlar, ülkedeki en düşük ücret 120 Amerikan Dolarıyken, sıklıkla aylık 40 Amerikan Doları ücret alıyorlar ve kimi zaman da hiçbir şey almıyorlardı. MCA'nın 2004 yılı boyunca aylık bütçe açığı, sadece Tiran'daki yönetimin masraf ve örtülü giderleri için 5000 Amerikan Dolarının üzerindedir. Bunun sonucu olarak MCA'nın en yüksek seviyedeki personeli aylık 220 Amerikan Doları ücret alabiliyorken, Arnavutluk Ortodoks Kilisesi'nin en düşük seviyedeki personelinin aylık maaşı 300 Euro'dur. Bu geliriyle MCA, Balkanların en pahalı ülkelerinden biri olan Arnavutluk'ta din görevlilerine en düşük ödemeyi yapan kuruluştur. Ülkedeki diğer din görevlileriyle karşılaştırıldığında Arnavutluk Müslüman Toplumu'nun personeli onların en fakirdir. Eğer onlar gerçekten bir "Müslüman Merkez" yaratmak istiyorlarsa MCA'nın yoksulluğu ve onun personelinin ihtiyaçları ümmet ve Arnavutluk Müslümanları tarafından karşılanmalıdır. Ancak Arnavutluk'un genel yoksulluğu Müslüman Ümmet'ten izolasyonu ve geri bırakılmışlığı böyle bir girişimi neredeyse imkansız kılmaktadır.

İmamlar halen en az ücret alan din adamlarıdır

ARNAVUTLUK MÜSLÜMAN FORUMU VE SONRASI

Arnavutlukta MCA'dan ayrı olarak bazı Müslüman organizasyonlar da faaliyet göstermektedir. Onların faaliyetleri, gelirleri ve altyapıları temelinde sıklıkla küçük ve sınırlıdır. Ülkede bir kısım tarikatlarla birlikte Bektaşi Yönetimi de faaliyettedir. Bununla birlikte bu organizasyonların faaliyetleri çoğunlukla dinin bir yönü ile ilişkilidir. Ancak, rejimin meydan okuyan tavrı karşısında 2004'ten bu yana Arnavutluk'ta İslam'ın halk bazındaki imajını açık bir sesle koruyan yeni bir organizasyon ortaya çıktı.

Arnavutluk Müslüman Forum'un logosu

Arnavutluk Müslüman Forumu (Muslim Forum of Albania – MFA), İslam karşıtlığına, ırkçılığa ve yabancı düşmanlığına karşı ve İslam'a ve Müslümanlara daha fazla saygı gösterilmesi için mücadele eden bir organizasyondur. Onun açık sözlü duruşu sebebiyle sosyalist rejim onun kuruluşundan bu yana Arnavutluk Müslüman Forumu'na saldırdı ve Arnavutluk Müslüman Forumu'nun MCA'ya meydan okumak için kurulduğunu iddia etti. Yine de, MFA ile geçen zaman onun gerçek amacı İslam karşıtlığı ile mücadele etmek ve İslam'ın ülkede mevcut olmayan vatandaşlık imajını sağlamak için var olan sivil bir

organizasyon olduğunu gösterdi. Medyada ve diğer yerlerdeki basın açıklamalarıyla MFA, Müslümanların ülkede uğradığı ayrımcılığı seslendirmeyi dendi.

MFA'nın en büyük başarısı Kasım 2005'te Cumhurbaşkanı Alfred MOISIÛ Londra'da yaptığı bir konuşmada Arnavutluk Müslümanlarının Hıristiyanlar olduğunu ve İslam'ın Arnavutların gerçek dini olmadığını deklare ettiğinde elde edildi. MFA'nın kınaması Arnavutluk mediasında geniş bir destek buldu ve bundan sonra çok kez İslam'ın ülkedeki politik ve aleni savunucusu olarak görüldü.

Arnavutluk Müslüman Forum Başkanı
Fisnik Kruja

ÇAMERIA GÜNLERI YAKLAŞIYOR

27 Haziran Çameria Soykırım Günü

Pa ty Çameri

**Ç'më buzëqesh Çamëri,
Si buzëgazi i nënlokës
Do vjen një ditë të të marr në gji,
Nënkresë të kem poshtë kokës.
Të pushoj tek ti, lotin ta lëpij,
Të më zgjoje nga gjumi për ty perëndia,
Pa ty në krahëror nuk rrjedhëzon lumi,
Po ty çameri, rehat nuk me ze gjumin.
Vendin tend do ta kesh, në palën e flamurit
Fole shqiponjash do të gjesh përgjithmonë
Më kryelartësinë e burrit
Loti i gjatë ty nuk të vërboj,
Që kurre s'tu tha nga sytë e tu të bukur,
Gjaku i rinise tënde kot nuk do të shkoj
Do të vezulloj bukur gjerdani, moj motër Çameri
Nga ai gjak do bëhesh e lumtur,
Pa ty e cunguar është nëna Shqiperi.**

Ndue Hila

ARNAVUTLUK'TA KOMÜNİZM SONRASI DİNLERİN YAYILMASI VE GELİŞMESİ

6.Bölüm

Arnavutlukta Bektaşilik bazı araştırmacılara göre daha çok İran'a bağlı olduğunu söylenmektedir¹. Oysa daha aşağıda da anlatacağımız gibi 1912 yılında Arnavut Bektaşileri Türkiye'den ayrılacaklardır. Merkez Türkiye olmasına rağmen, Arnavut Bektaşilerin yine İran ile bu bağlantı bir ikilem oluşturmaktadır. Çünkü İran Aleviliği tepkisel bir Alevilik olduğu için bu Türkiye Alevilerinde o kadar belirgin değil. En azından milliyetçilik babında bu böyledir. Oysa Arnavut Bektaşileri bağımsız yolunda çok etkin rol oynadılar. Arnavutluk'taki Alevi-Bektaşilik, Babagan Bektaşiliğidir. Burası giderek Babagan dervişliğinin, yani evlenmemiş dervişçiliğinin merkezi olmuştur². Bektaşi kültürü de, Arnavutluk kültüründe başka önemli bir unsurdur. Arnavutluk edebiyatçıların en belirgin özellikleri hepsi de tarikatın içinden gelmeleri, tekke kurucuları veya ünlü bir tekke yöneticilikler yapmış olmalarıdır. Bektaşi edebiyatı, ülkede, Arnavutluk ulusçuluğun doğmasında, yayılmasında önemli ölçüde rol oynamışlardır³. Bektaşi babasından naklettiği geleneksel bilginin en önemli motifi ise 1790'dan 1822 yılına kadar ülkede tam bir hâkimiyet kuran Epir Veziri Tepedelenli Ali Paşa'dır. Bektaşilik en çok Tepedelenli Ali Paşa yardımıyla gelişmiştir ve XIX. Yüzyılda merkezi Janina bölgesidir⁴.

¹ Heyet, *Tarihi ve Kültürel Boyutlarıyla Türkiye'de Aleviler, Bektaşiler, Nusayriler*, Ensar Neşriyat yay, Mart 2004, s, 177

² Öz, Baki, *Dünyada ve Türkiye'de alevi-Bektaşi dergâhları*, Can yay, s, 287

³ Öz, Baki, *a.g.e*, İstanbul 2001, s, 293

⁴ Basha, Ali, *Neper Gjurmjet e Islâmit*, s, 218

Osmanlıda tarikatların ve mistik hayatın konumunu ve önemini özetlemek için, bu dönemde kurulan ve bugün de gördüğümüz birkaç tekkeyi zikrederim:

- Hacı Süleyman Baba Tekkesi. Ergiri'dedir. 1850 yıllarında yapılmıştır.
- Zeynel Abidin Baba Tekkesidir. Ergiri'dedir. Bu tekkenin yapımı 1700 yılların son çeyreğine dayanır.
- Kuç tekkesi. 1500 yıllarında yapıldığı söylenir.
- Tomorr Tekkesi. Tomorr dağındadır. Arnavutluğun en eski tekkelerindedir.
- Kruja Tekkesi. Kruja şehrindedir. 1807 yılında yapılmıştır.
- Fusha Krujes Tekkesi. 1700 yıllarında kurulmuştur.

Yukarıda, bazılarını saydığımız gibi Arnavutlukta, sadece Bektaşi tekkesi olarak geçen 63 tekke bulunmaktadır⁵. Bunlardan başka, bir de diğer tarikatların tekkeleri vardır ki, bunların sayısı net olarak bilinmemektedir. Bazıları komünizm zamanında veya işgaller, savaşlar zamanlarında yok edilmiştir.

Bu asırlarda başka, İslâm medeniyetin, Osmanlı imparatorluğun, Arnavutlukta önemli bir unsuru de muhakkak medreseler idi. Hıristiyanların okulları vardı. Hatta 1717 yılında Arnavut asıllı Papa XI. Klement'in yardımıyla, Roma'da Arnavutça dilin enstitüsünü açtılar⁶. Öbür taraftan İslâm, Arnavutlukta yeni bir din olduğu için, daha bir sistem niteliğinde değildir. Daha sonra Türkiye'den derviş, âlim, mollaların gelmesiyle eğitici kadro oluşturulmuş olacaktır.

⁵ Öz, Baki, *a.g.e*, s, 303

⁶ Ministria e Arsimit, *a.g.e*, s, 122

XVI. asrın başlarında, esnaflardan alınan vergilerle ilkokullar, o zamanın tabiri ile “mektepler” açıldı⁷. Bunlar genelde, köylerde, camilerde oluyordu. Tam bir medrese seviyesi yakalanmadı, çünkü insanlar bu eğitimi yapmak için İstanbul, Bağdat gibi kültürlü merkezlere gelirlerdi. Ama yine de Arnavutlukta, İslâmi manada bir eğitim sistemin bulunduğu kararına varabiliriz. Arnavutluk edebiyatında İslâmi etki XVIII. Yüzyılda ortaya çıkmıştır. Maçizade'nin Arap alfabesiyle Arnavutça olarak yazdığı ilk kasidesi, Beratlı Nazimi'nin (ö.1760) ikisi Türkçe, biri Arnavutça üç divanı, beratlı Süleyman Naibi'nin (ö.1771) bir kısmı bestelenmiş ve günümüzde bile söylenen lirik şiirlerden meydana gelen divanı İslâmi etkinin ilk işaretlerindedir⁸.

Sonuç olarak ta, Arnavutlukta, dini hayatın, her yönden geliştiğini belirterek, her dini grubun, mensubun, kendi dinini çok hür bir şekilde yaşadığına, Osmanlı hükümetin de bu manada çok pozitif bir hüküm sürerek, her dine gerekli yardımda ve kolaylıkta bulunduğu kanaatine varmak mümkündür. Osmanlı imparatorluğun hükmetmiş olduğu adalet, eşitlik, yardım, hoş görünlük, müsamaha politikasıyla, sadece Müslümanlar ve Müslüman araştırmaların değil, tüm dünyanın takdirini kazanmıştır. Bu konuda araştırmacı T.W.Arnold der ki: *“Arnavutların zorla Müslümanlaştığını kabul etmek çok sefil bir fikir olduğunu söylüyorum. Bunu hiç kimse delillerle kanıtlayamaz. İnsanların vergilerden dolayı İslâmlaştığını söylenecekse, belirtmemiz gereken bir şey daha vardır ki, o da Müslümanların, kendilerinin de vergi ödedikleridir”*. Yine Arnavut araştırmacı Çıra Truhelka, Arnavutların, zorla İslâmlaştığı konusu ile ilgili ilginç bir itirafta bulunmaktadır: *“İslâm'ın zorla yayıldığı düşüncesi, yanlış bir düşüncedir. Bu görüşü yalanlayan çok delil vardır. Ben sadece birini dile getirmek istiyorum.*

Eğer İslâm zorla yayılmış olsaydı, balkanlarda, XIX. Asırda hiçbir Hıristiyan, kilise veya manastır bulunmayacaktı”⁹.

Arnavut Rönesans'ından İkinci Dünya Savaşına Kadar Dinî Hayat

Bu zamanı devreler şeklinde ayırmak mümkündür. İlk olarak Arnavut Rönesans'ın en büyük olayı olan Prizren kongresinden 1912 yılında, Arnavutluğun bağımsızlığına kadar zaman dilimi ilk devreyi oluşturmaktadır. Bu tarihten monarşi düzenine kadar geçen zaman ve olayları ikinci devreyi oluşturur. Üçüncü devre ise monarşi devrinden ikinci dünya savaşına kadar geçen zaman aralığıdır. 1850–1860 yıllarında, Arnavutlukta yavaş yavaş Fransız ihtilalinin sesleri gelmeye başlamıştı.

Bu yeni rüzgârı, Arnavutlukta, entelektüeller, esnaflar, din adamları, Arnavutça bir alfabe oluşturma konusunda bile yansıtmaya başladılar. Böyle insanların hazırlanıp yetiştirilmesi daha çok, İtalya, balkan ülkeleri, İstanbul'da oluyordu. Mesela Arnavut Rönesansın ilk isimleri olarak edebiyat sahasında Naum Veqilharxhi, Jeronim de Rada, Konstantin Kristoforidhi, Zef Jubani gibi isimleri zikredebiliriz. İstanbul'da Arnavutluk için “bir şeyler yapmak” derdinde olan insanlar bir dernek kurdular. Orada Konstantin Kristoforidhi, Pashko Vasa, Hasan Tahsin, İsmail Qemali, Sami Frasherı (meşhur Şemsettin Sami) gibi isimler belli bir çabalama içerisinde bulunmaya çalıştılar¹⁰.

Bu insanlar, balkan ülkelerindeki gelişmelerden dolayı, Arnavut toprak bütünlüğünü korumak maksadıyla, bağımsız, ama Osmanlı imparatorluğundan ayrı bir Arnavutluk istemiyorlardı. Eqrem Telhaj 15.12.1943 şöyle der: *İlk Arnavutluk, milli hareketlenme programlarını oluşturan, Müslüman*

⁷ Basha, Ali, *Neper Gjurmët e Islâmit*, s, 395

⁸ D.İ.A, a.g.e, c.III., s, 389

⁹ Basha, Ali, *İslâmi ne Shqiperi Gjate Shekujve*, s, 71

¹⁰ Ministria e Arsimit, a.g.e, s, 143

Arnavutlarıydı. Bunları da, Arnavutlukta belli bir mevkiye sahip olmak için de yapmadılar, çünkü bu adamların çoğunun Osmanlı imparatorluğunda çok yüksek makamları vardı. Arnavutluk, Osmanlı imparatorluğuna, 24 vezir, yüzlerce general, devlet adamı, hizmet adamları vermiştir. Ve bu insanlar kendilerin, mensup oldukları milletin sorunlarının bilincinde olup, derdini taşıyan insanlardı”.¹¹ Berlin kongresi (1878) kararları arasında bulunan Arnavutluğun bazı bölgelerinin Karadağ’a verilmesi maddesine karşı çıkan Arnavutlar, Babîâli’nin desteğiyle Prizren’de Arnavut milletin hakları müdafaa cemiyetini kurdular (13 Haziran 1878).

Sonradan Arnavutluk krallığının kuruluşunda önemli rol oynayan bu cemiyet, Yanya, İşkodra, Manastır ve Kosova vilayetlerini elde tutabilmek için önceleri Osmanlı merkezi idaresinin desteğiyle Karadağlılara ve Yunanlılara karşı mücadele etti.¹² Bunun için, Prizren kongresini daha iyi anlatabilmek için, bu ülkenin elinden koparılmakta olan coğrafi kısmı, yüz binlerce Arnavut vatandaşı ve yüz binlerce Arnavut Müslüman’ın büyük tehlike altında bulunduğunu bilmemiz lazım. Avrupa ve balkan ülkeleri planlarında, çoğunluğun Müslüman olan Arnavutluk’un, İşkodra, Kosova, Janina, Manastır vilayetlerinden yaklaşık 3/2 Arnavut coğrafyasından koparılması ön görülüyordu. 1910 yıllarında, istatistiklere göre bu dört vilayetin demografik ve dini oluşumu aşağıda gibidir¹³:

- Arnavut Müslüman.....1.576.675
kişi = % 51,08
- Arnavut Ortodoks.....250.798
kişi = % 8,13

- Arnavut Katolik.....113.550
kişi = % 3,68
- Makedon.....396.052
kişi = % 12,83
- Sırp.....243.036
kişi = % 7,87
- Türk.....96.363
kişi = % 3,12
- Yunan.....176.741
kişi = % 5,73
- Ulah, Romen.....201.710
kişi = % 6,54
- Diğer.....31.882
kişi = % 1,03

Arnavutların, bağımsızlık yolundaki adımları, Osmanlı devleti tarafından iyi gözle bakılmıyordu, zira milliyetçiliği tetikleyebileceği endişesini taşıyordu. Hatta 1903 yılında, Arnavutluğa yaptığı ziyaretinde, İtalyan milletvekili Xhuliano, Osmanlı’nın, Arnavut Müslümanlara, Ortodoks ve Katoliklerden daha sert davrandığını nakletmektedir. Bu olayları, 1908 yıllarında İngiliz Edith Durham de anlatmaktadır. Genelde “Müslüman” kelimesi burada “Türk” kelimesiyle aynı anlama gelmektedir. Burada da Osmanlı hükümeti, balkanlardaki “milliyetçilik” kırılcımların çıkmaması için Arnavutları bastırıyordu¹⁴. Olayların gelişiminde, önemli bir rol de jön Türkler hareketi oynanmıştır. Merkezde, jön Türk-Abdülhamit çatışması balkanlarda, ülkelerin elit tabakalarında da bu konu uzanmıştır.

Arnavut Bektaşileri jön Türk hareketini doğru bulmuş olacaklar ki; ülkenin bağımsızlık hazırlıklarında çeşitli anlaşmazlıklar, çatışmalar yaşanmıştır. Bu

¹¹ Basha, Ali, *İslâmi ne Shqipëri Gjate Shekujve*, s, 104

¹² D.İ.A, a.g.e, c.III., s, 386

¹³ Basha, Ali, *Nepër Gjurmët e İslâmit*, s, 498

¹⁴

<http://digital.library.upenn.edu/women/durham/albania/albania-XII.html>

yıllarda, Arnavutça dilinde ilkokullar açılmaya başladı. İlk Arnavutça dilinde açılan okul ancak 1881 yılında açılabilir. Jön Türk hareketinde Arnavutlar genelde onları desteklemiştir. Balkanlarda çıkan olaylardan dolayı bağımsızlık gerekiyordu. 28 Kasım 1919 yılında Vlora şehrinde bağımsızlık ilan edildi. Ancak sınırların dışında, normal toprakların yarısından fazlası kalmıştır.¹⁵ Arnavutluk bağımsızlığını ilan ettikten hemen üç sene sonra bildiğimiz gibi birinci dünya savaşı oldu. Arnavutluk bu savaşa doğrudan, bir devlet olarak, bir güç olarak değilse de, balkanlarda, topraklarını genişletme amaçları olan devletlerin gözünde, Arnavutluk, bütün bunların ilgisini çekiyordu. 1912 yılında bağımsızlığını kazanan Arnavutluk'ta Müslümanların durumu ülkenin siyasi gelişmeleriyle ilgilidir. Siyasi belirsizliklerin ve karışıklıkların yaşandığı 1921 öncesinde *Müslümanlar Milli İslâm İttifakı* adı altında teşkilatlandırılmışlardı. Bu teşkilat İstanbul'daki şeyhülislâmlığa bağlıydı ve hutbeler halife adına okunuyordu¹⁶.

Osmanlı sonrası Arnavutluk Müslümanların en temel özelliği, her şeyden önce milliyet bakımından sade oluşlarıydı. Çünkü Arnavutlukta (diğer güney doğu Avrupa ülkelerinin aksine) bütün Müslümanların Arnavut olması sebebiyle, İslâmi çerçeve dâhilinde ayrıca hiçbir milli problem ortaya çıkmıyordu. Bu cemaatin bir özelliği de Sünniler ve Bektaşiler olmak üzere, her biri özel temsilciler tarafından yönetilen iki topluluktan meydana gelmesiydi. Bunların resmi olarak ayrılmaları ise ancak 1945'te, çok özel şartlar altında gerçekleşecekti. Yine balkan savaşların ve birinci dünya savaşın meydana getirdiği karmaşada, ülkenin konumu buna daha önce izin veremeyeceği için bu iki Müslüman topluluk ancak 1920'den sonra idari olarak teşkilatlanacaktı. Yine dini eğitim konusunda yapılan bir çalışma veya kat

edilen bir gelişme yoktur. Sadece 1912 yılları öncesinde, sekiz yıllık yönetimiyle ve 120 öğrencisiyle Berat medresesi vardır¹⁷. Yine bu yıllarda Müslümanların Sufi tarikatları hakkında pek az şey bilinmektedir. Eğer Mevleviler daha önceden ortadan kalkmış olsalardı, Gülşeni, Halveti, Kadiri, Rufai, Sa'di ve Ticaniler de kesintiye uğrayacaklardı. Bu devrede net olarak sadece gizli topluluk sayılan Melamilerin varlığından söz edilebilir.

Arnavut Bektaşileri 1922 yılında Türkiye'den bağımsız oldu. Sünniler de 1923 yılında aynı şeyi yapacaklardır ve bu kurumlar Arnavutlardan yöneteceklerdir¹⁸.

Politik değişimlerle beraber dini değişimler de olmuştur. Dediğimiz gibi, bazı topraklar Arnavut toprakların dışında kalmışlardır ve bu bölgelerde hem siyasi hem de dini manada çok kötü şeyler olmuştur. Kosova ve Karadağ'da yaşayan Arnavutlar, başta yağmalayıp sonra da zorla dinlerinden olmuşlardır¹⁹. Ortodokslar da bu zaman diliminde belli bir oluşum içerisinde olmayı hedefliyorlardı. Ama bu oluşum Arnavutlukta değil de, Amerika Arnavutlarında olmuştu. Ortodoks rahip Fan Noli oradaki insanları bilinçlendirmek için çaba gösteriyordu²⁰. Katolik mezhebinin mensupları daha çok kuzey bölgesinde çoğunluk teşkil ediyorlardı. Temelde Cizvit ve Fransiskan'lerden temsil ediliyordu. Cizvitler "Leka" dergileriyle, Fransiskanlar da meşhur teolog ve şair Gjergj Fishta ile propagandalarını sürdürüyorlardı. Bağımsızlık döneminde bu iki mezhep mensuplarının durumları, diğer din mensupları gibiydi ama aralarında bir

¹⁷ Popoviç, Aleksandre, *Balkanlarda İslâm*, İnsan Yay, İstanbul 1995, s, 19-20

¹⁸ Zekaj, Ramiz, *Zhvillimi i Kultures İslâmë te Shqiptaret Gjate Shekullit XX.*, yayınlayan A.I.I.T.C, Tiran 2002, s,20

¹⁹ Zekaj, Ramiz, a.g.e, s, 26

²⁰ http://www.shqiperia.com/tr/besimet_fetare.php

¹⁵ Ministria e Arsimit, a.g.e, s, 202

¹⁶ D.İ.A, a.g.e, III/387

çatışma yoktu²¹. 1921–1925 yılları arasında, Arnavutların dini hayatlarında iki büyük olay olmuştur. Birincisi, Arnavut Bektaşilerin, 1922 Ocak'taki birinci kongrelerinde Arnavutluk Bektaşiliğın muhtariyetini ilan ederek bağımsız oldular. İkincisi de, ikinci Bektaşî kongresi Gjirokaster şehrinde olurken, Arnavut Sünnileri Tiran'da birinci kongrelerini gerçekleştirdiler ve onlar da bağımsız olarak dini yaşayışlarını devam ettirebiliyorlardı. 1921 yılında istatistikî olarak, Arnavutlukta din mensupların sayısı şöyledir²²:

- Arnavutluk toplam nüfusu
831.877 % 100
- Müslüman nüfus
584.675 % 71
- Ortodoks
158.215 % 19
- Katolik
88.987 % 10

İkinci zaman dilimi krallık dönemidir. Fakat bunu daha iyi anlayabilmek için 1921 yılından beri konuyu ele almamızda yarar olacağını düşünüyoruz. Küçük Arnavutluk devleti istiklalinin ilk yıllarında (1921–1924) mücadelecî bir parlamento devri yaşandı. Batıda ve merkezi bölgelerde toprak sahibi olan Müslüman Beyler Fan S. Noli başkanlığındaki *Halk partisi* ile çatışma haline geldiler. Gelişen ihtilal hareketi, başbakan Ahmet Zogu'yu Yugoslavya'ya kaçmaya zorladı.

Ancak Zogu 24 Aralık 1924'te Yugoslav desteğı ile tekrar ülkesine döndü ve anayasa meclisinin cumhuriyet idaresini kabul etmesi üzerine cumhurbaşkanı seçildi (31 Ocak 1925) üç yıl sonra ise Kral ilan edildi (Eylül 1928). İtalyanların 6 Nisan 1939'da ülkesini işgal etmelerinde bir gün önce yurt dışına kaçan Ahmet Zogu, on beş yıllık yönetimi süresince

İtalya ile imzaladığı bir seri anlaşmalar sonucu ülkeyi genel hatlarıyla İtalya'nın himayesi altına sokmuştur²³.

İtalya ile olan anlaşmaların sayesinde, Arnavutluk diğer ülkelerle rahatlıkla anlaşmalarla bulunamazdı ve İtalya'nın uygulamış olduğı politika sayesinde ki İtalya ekonomik bakımından zayıf bir Arnavutluk istiyordu, 30'lu yıllarda Arnavutlukta bir ekonomik kriz olacaktır ve bu hükümetin hem itibarını hem de güvenilirliğini zayıflayacaktır²⁴.

Bu yıllarda dini hayat, basım, kitap ve dergi yayınlama, kültürel faaliyetler konusunda, Arnavutluk büyük bir gelişim teşkil etmektedir. Yine bu yıllarda, bütün entelektüel sınıfın konsantrasyonunu verdiği diğer önemli bir husus da, tartışmasız eğitim alanı idi. Dini hayat da, devletin iyice yerleşmesiyle ve güçlenmesiyle beraber daha çok gelişmeye başlayacaktır. İslâm birliğın ilk başkanı H. Vehbi Dibra'nın önderliğinde bu yıllarda dini, teolojik manada Arnavut Müslüman aydınları tarafından birçok tercüme ve eser ortaya konuldu²⁵. Müslüman kısmına ait, bu senelerde gelişmeler olmuştur. Mesela, Sünniler, 1929'da Tiran'da yapılan ikinci kongrelerinde tekrar bir araya gelerek remi yönetmenliği yayınladılar. Bu konuda araştırma yapmış G. H. Bousquet konuyu beş bölüme ayırmış: I-giriş gözlemleri, II-Müslüman topluluğın yapısı, III- Hukuki reformlar, IV- Arnavutluk kanunları, V-Reformların uygulanması. Burada zikredilmesi gereken bir şey vardır ki, o da Arnavutluk anayasasında, Arnavutlukta bir resmi dinin olmayışıdır. Bektaşiler ise, 1929'dan itibaren ruhani muhtariyet kazandılar ve tarikatların lideri konumuna geçtiler. Tarikatın teşkilatı, merkezi Tiran'da bulunan bir "Büyük Dede"den, bunun altında bulunan beş Dededen, çeşitli tekelerin babalarından, dervişlerden, muhiplerden ve son olarak âşıklardan

²¹ <http://www.shqiperia.com/kat/gj1/kid/167.html>

²² Popoviç, Aleksandre, a.g.e, s, 24

²³ D.İ.A, a.g.e, c.III., s, 387

²⁴ Ministria e Arsimit, a.g.e, s, 282

²⁵ Zekaj, Ramiz, a.g.e, s, 42

meydana gelmekteydi. Türkiye’de, Bektaşilerin gücünün zayıflamasıyla Arnavutluğa Salih Niyazi Dede baba gelmiştir. Orada kurduğu sistemle Türkiye’de yasaklanan tarikatın, Arnavutlukta gücünü büyük ölçüde koruduğunu ve hükümet tarafından kabul edilmiş inançlardan biri olarak 150–200 bin üyesiyle faaliyetlerini sürdürdüğü ve hükümet tarafından da onaylanmıştır.²⁶

Arnavutlukta İslâmi yayılmadan endişe eden Katolik İtalyan ve Fransız basını Draç’ta yeni bir cami kurulmasının (1931–1932) ısrarla durdu. 1934 e doğru, ülkedeki cami sayısı 560’a yükselmişti. Bunların 75’inin bakımı cemaatçe, geri kalanın bakımı ise bütün ahali tarafından yapıyordu. Cuma hutbeleri ise Arnavutça olarak okunmaktaydı. Son olarak 3 Mart 1937’de Tiran’da yapılan bir olağanüstü kongre sırasında “Genel Konsey” kadınlara örtünmeyi kesin olarak yasakladı. Aynı kararlar Avrupa şapkasının takılması da mecburi hale getirildi, fakat bu pek kullanım alanı bulmadı. 1935 yılında *Tiran İslâm Enstitüsü* açılmıştır.²⁷ Arnavutlukta, krallık dönemindeki diğer tarikatlar hakkında bilgiler yetersizdir. 1700’li yıllardan beri balkan ülkelerinde, Ortodoks kiliseleri bağımsız olarak faaliyet gösteriyorlardı.

Arnavut Ortodoks kilisesi de 1900’li yılların başından beri bu bağımsızlığa giden yol üzerinde çalışıyordu. Bunu gerçekleştirebilmek için de Berat’ta, 10–19 Eylül 1922 yılında ilk Ortodoks kongresi toplandı. Bunun bir sonucu olarak ta Arnavut Ortodoks kilisesi, artık Fener Rum Patrikhanesine bağlı değil de, ”Autoqefale” (Yunancadan auto=kendi başına, yalnız, Kefali=baş, yani tek başına), bağımsız olmuştu. Başkan olarak Vasil Marko seçildi ve bir statü hazırlayıp yayınladılar.

Fener Rum patrikhanesi böyle bir şeyi desteklemediği gibi, bunu engellemek için adamlar da gönderdi ama maalesef amacına ulaşamadı. Bunun bir devamı olarak ta 18 Şubat 1929 yılında, Korça şehrinde ikinci Ortodoks kongresi yapıldı. Bu kongreden sonra Ortodoks papazları, Avrupa başkentlerine giderek, bağımsız Arnavut Ortodoks kilisesini tanıtmaya başladılar²⁸. Belirtilmesi önemli bir husus da, bağımsız Ortodoks kilisenin oluşmasında Kral Zogu’n de önemli katkısı vardır²⁹. Ne kadar Ortodoks din adamlarından kabul edilmese bile, şu bir gerçektir ki, Arnavut Ortodoks kilisesi devamlı Yunan unsuru ve kilisesi tarafından eskiden olduğu gibi, günümüzde de bile büyük ölçüde etkilenmektedir. Yine, Yunan Ortodoksların, Arnavut Müslümanlara eziyet ettiği konusu bir geçektir ve Yunanlar bu konuda ısrar etmişlerdir³⁰.

Katoliklik bakımından da krallık döneminde belli bir ilerleme vardı. Yayın organları olarak “Drita” ve “Leka” dergilerini yayınlıyorlardı. Başta din adamların yaptıkları hizmetlerle ve ülkedeki nüfuzlarıyla. İkinci bir sebep de, Arnavutlukta İtalya’nın önemli bir etkisi olunca, Roma’nın yine buraları kendi hâkimiyeti altına alma iştahı kabarmış oldu³¹.

Bu düşünce ve hareketi frenlemek için, İtalyan nüfuzunu az da olsa uyarmak için Kral Zogu 1933 ile 1936 yılları arasında Katolik okullarına karşı birkaç tedbir alıp, okulları kapatıp yine açmıştır. İnsanların ve din adamların hizmetleri ve çalışmaları devam ediyordu³².

1942 yılında Arnavutlukta Müslümanların sayısı (İtalyanların dini gruplar üzerinde yaptığı sayımlar

²⁸ Nesimi, Qani, a.g.e, s, 89–99

²⁹ http://www.shqiperia.com/tr/besimet_fetare.php

³⁰ Zekaj, Ramiz, a.g.e, s, 39

³¹ http://www.shqiperia.com/tr/besimet_fetare.php

³² <http://www.shqiperia.com/kat/gj1/kid/167.html>

²⁶ Küçük, Murat, a.g.e, s, 111

²⁷ Popoviç, Aleksandre, a.g.e, s, 30–31

neticesinde) 763.723 idi (toplam nüfusun %68,3'ü). Bu zamanda ülkede 229.080 Ortodoks (nüfusun %20,7) ve 113.897 Katolik (%10,3) bulunmaktaydı. Bu beş buçuk sene hakkında konuşabilmek için bilgiler yetersizdir. Bir yandan, İtalyan otoriteleri ise, ülkenin camilerini, kendi çeşitli seremonileri, genel toplantıları, ayinleri ve anma törenleri için kullanmak maksadını güdüyorlardı³³. Bu zaman diliminde, Arnavutlukta Ortodoks ve Katolik mensupların dini hayatı, faaliyetleri, gelişmeleri, eğitimi ve yayınlamaları hakkındaki bilgiler oldukça azdır. Bu yıllarda, Arnavutlukta İtalyan hâkimiyeti varken, dinler kendi başlarında, işgal güçten izin veya destek almadan faaliyet gösteremezdi. Ortodokslar hepten eziyet altında idiler çünkü İtalyanların dini Katolik olduğu için, onların Ortodokslara karşı bir tutumları. Diğer yandan da Arnavut Katoliklerin çok rahat bir şekilde faaliyet gösterdiği de söylenemez çünkü İtalya kendi içerisinde, faşist ve dini çatışmalardan sorunlar yaşıyordu, dolayısıyla faşist hâkimiyet, Arnavutlukta büyük ölçüde bir Katolik faaliyetine izin vermezdi.

³³Popoviç, Aleksandre, a.g.e, s, 36

Esenlik Bildirisi

**Bir şehrin urgan satılan çarşuları kenevir
kandil geceleri bir şehrin buhur kokmuyorsa
yağmurdan sonra sokaklar ortadan kalkmıyorsa
o şehirden öcalmanın vakti gelmiş demektir**

**Duygular paketlenmiş, tecime elverişli
gövdede gökyüzünü kışkırtan şiir sahtedir
gazeteler tutuklamış dünya kelimesini
o dünyadan, o şiirden öcalmalı demektir**

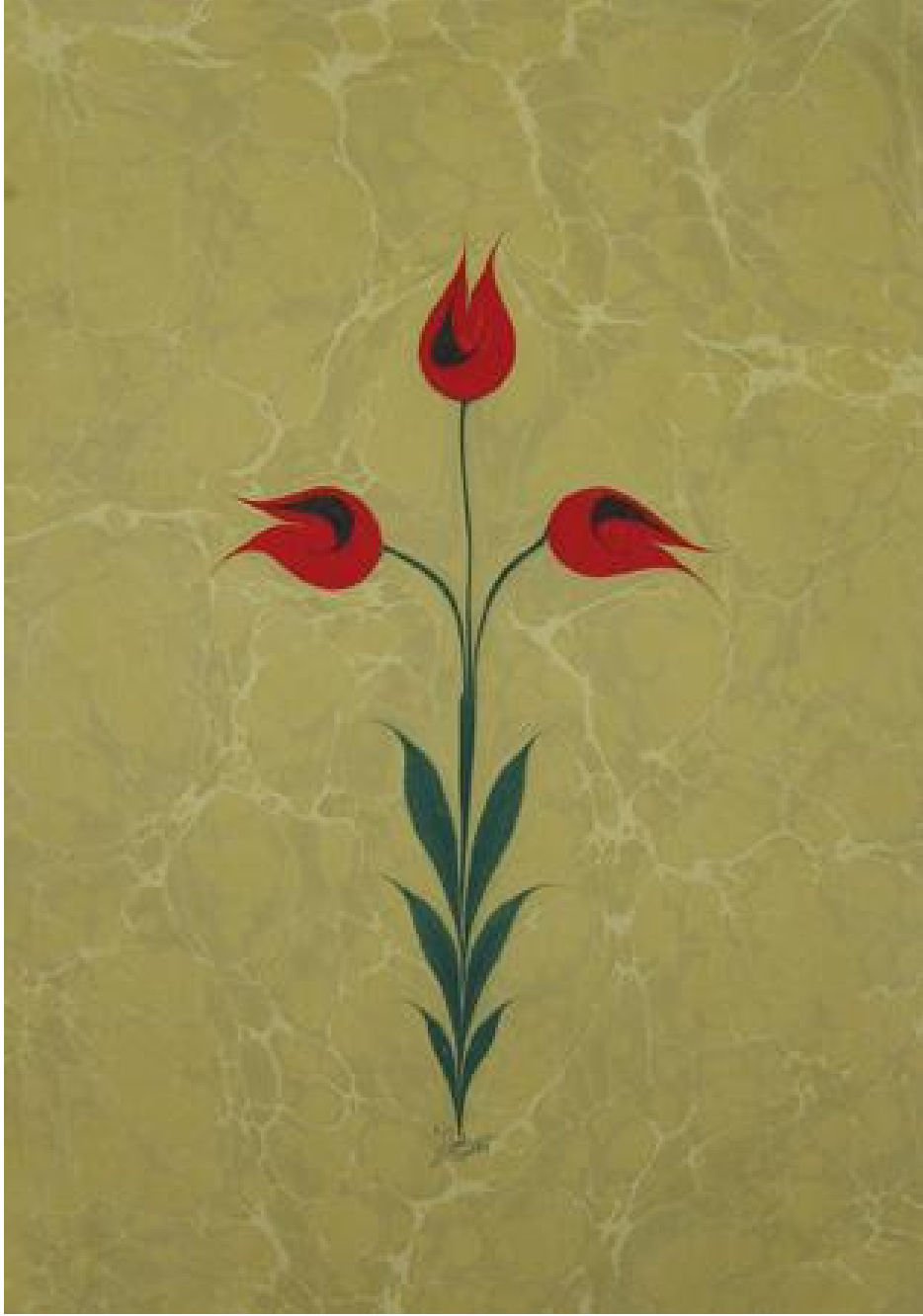
**Ölüm gelir, ölüm duygusuna karşı saygısız
ve zekâ babacan tavrıyla tiksinti verir
söz yavan, kardeşlik şarkıları gayetle tıkız
öcalmazsa çocuklar bile birden büyüyebilir**

**Yargı kesin: Acı duymak ruhun fiyakasıdır
kin, susturur insanı; adına çıdam denir
susulunca tutulan çetele simsiyahtır
o siyah öcalmakcasına gür ve bereketlidir**

**Vandal yürek! Görün ki alkışlanasın
ez bütün çiçekleri kendine canavar dedir
haksızlık et, haksız olduğun anlaşılın
yaşamak bir sanrı değilse öcalınmak gerektir.**

**İsmet Özel
1973**

*Ebru Galerisi'nden alınmıştır.
(www.suyuzu.com)*

www.muslumanarnavutluk.com

"Müslüman Arnavutluk'un Haftalık Bülteni Muştı" hiçbir ticari gaye gütmey ve sadece elektronik ortamda yayımlanır. Yayımlanan yazıların müellifleri tarafından saklı tutulan hakları dikkate alınmak kaydıyla yazı ve sair materyal iktibas edilebilir.